

Sognekirkerne i Øster Hassing

Efter denne artikels udgivelse, senere i 2005, skrev Henrik Gjøde Nielsen bogen "Øster Hassing Kirke. 1890 - 29. august - 2005", som blev udgivet i anledning af denne kirkes 125-års jubilæum.

Af Henrik Gjøde Nielsen

Kirketomten ved Øster Hassing

I Øster Hassing Sogn findes foruden den nuværende sognekirke Øster Hassing Kirke og Gåser Kirke tillige tomten efter den tidligere sognekirke, den gamle, nu nedbrudte Øster Hassing Kirke. Det er ikke mange sogne, der har haft flere sognekirker, men Øster Hassing Sogn er et af dem. I hvert fald to, måske tre kirkebygninger har dannet ramme om menighedslivet i Øster Hassing.

Vest for Øster Hassing by, ved Føltvedvej, ses endnu det gamle kirkedige, der omkranser kirkegården hvor den nedbrudte kirkes omrids er markeret med hækplanter. Det kan forekomme lidt besynderligt, at den gamle Øster Hassing Kirke var placeret så relativt langt fra sognebyen, men formodentlig har der tidligere ligget en by ved navn Øster Aslund vest for den nedbrudte kirke. Den gamle Øster Hassing Kirke blev opført ret sent i middelalderen, i forhold til hovedparten af de danske landsbykirker, nemlig omkring år 1300, sikkert som afløsning for en 1100-talskirke. Den omkring år 1300 opførte kirke var bygget i munkesten, gulkalket og med blytækket tag, men kom blot i ganske kort tid til at være ramme om kirkelivet i Øster Aslund. Omkring 1350 hærgede pesten i Vendsyssel med en sådan styrke, at mange landsbyer stod tomme.

Befolkningen døde ganske enkelt, hvilket sandsynligvis også skete i Øster Aslund. I dag minder kun gården Øster Aslund om, at der engang har været en by med dette navn vest for kirken, som i stedet blev sognekirke for bønderne i Øster Hassing.

Fra præsteindberetninger og visitatsbesøg ved vi, at den gamle kirke ustandseligt trængte til omfattende reparationer. I 1742 var forfaldet så fremskredent, at man en tid måtte forlægge gudstjenesten til skolehuset i Øster Hassing. Også op gennem 1800-tallet foretog man store reparationer, men i sidste halvdel af århundredet måtte man erkende, at en gennemgribende restaurering måtte til, hvis kirken fortsat skulle kunne anvendes. Da man så i 1877 skulle reparere østgavlen, faldt en stor del af denne ned. I tiden fra den 15. april til den 8. juli 1877 måtte man således, som i 1742, afholde gudstjeneste i skolen i Øster Hassing.

Efter østgavlens sammenstyrtning viste en nærmere undersøgelse, at samtlige mure var mere skrøbelige end først antaget, og de nødvendige reparationsarbejder ville løbe op i den formidable sum af 27.000 kr. Dertil kom, at kirken på trods af eventuelle reparationer alligevel ikke ville kunne fungere tilfredsstillende. Kirkerummet var for lavt og for smalt, akustikken for dårlig, og endelig lå kirken jo noget ubekvem i forhold til sognebyen.

Enden på det hele blev, at man besluttede at rive den gamle bygning ned og bygge en ny kirke. De murere, der havde arbejdet ved kirken, overtog

bygningen som en del af lønnen, og solgte den derpå videre til Søren Svendsen, der fik den beskedne købesum ind igen ved at sælge tagblyet. Derpå rev han kirkebygningen ned, og genanvendte nogle af stenene i stuehuset på gården Sønderhaven, på hvis loft også gelænderet fra den gamle alterskranke endte. Kirkens øvrige inventar ødelagdes eller spredtes for alle vinde, og kun en del af dette har siden ladet sig spore. Prædikestolen fra omkring år 1600, døbefonten fra omkring år 1200 og den ene af kirkens to klokker, støbt i 1846, blev i første omgang overført til den nye kirke i Øster Hassing, mens den anden klokke, fra 1615, kom til Horsens Kirke. En del af prædikestolen er siden overdraget til Hals Museum, ligesom man i den nye, den nuværende Øster Hassing Kirke, har en kopi af bronzehjorten.

Da man i 1880 nedbrød den gamle kirkes centrale del, det gamle alterbord, fandt man en sjældent velbevaret bronzelysestage fra 1200-tallet, d.v.s. fra før kirkens opførelse, udformet som en hjort, med en flad lysskål på ryggen. Sandsynligvis har stagen, der nu findes på Nationalmuseet, været i kirken, skjult i alterbordet, fra indvielsen omkring år 1300, til den dukkede frem ved nedbrydningen i 1880. En kopi, støbt i bronze, er siden blevet fremstillet, og kan nu ses på Hals Museum, sammen med prædikestolsdelen.

Tilbage ved den gamle kirkes plads er nu kirkediget og enkelte gravsten, der vidner om, at her var i århundreder gravplads for menigheden i Øster Hassing Sogn. En øde kirkegård, omgivet af høje træer, et både alvorstungt og fredfyldt sted.

Og så gemmer kirkediget også på hemmeligheder, som alterbordet i den gamle kirke gjorde det. Heksen Lange Maren, der i de første årtier af 1600-tallet levede i Øster Hassing, blev pågrebet i 1619, dømt og brændt på bålet i 1620. Ifølge Lange Maren skulle der i Øster Hassing kirkedige sidde en sten, den femte til vest for den nordre indgang, kendetegnet med en sort plet. Hvis man tager denne sten, får man al den lykke og fremgang man kan ønske. Det var i hvert fald, hvad Lange Maren forsøgte at bilde en af sine vogtere ind for at slippe fri. Vogteren, Hans Jensen, bed dog ikke på den krog, og Lange Maren måtte møde døden på bålet. Men måske Hans Jensen alligevel har set efter. Den nordre indgang i kirkediget er der jo endnu, men ingen sten med en sort plet.

Øster Hassing Kirke

I august 1879 påbegyndte man opførelsen af den nye kirke i Øster Hassing på en grund, der var placeret mere bekvemt for sognebørnene. Mens byggeriet stod på, benyttede man fortsat den gamle, brøstfældige kirke, der ikke måtte nedbrydes før den nye kirke stod færdig.

Den 29. august 1880 var værket fuldbragt, og kirken blev indviet under tilbørlig pomp og pragt. Naturligvis mødte menigheden op i stort tal, og sammen med menigheden deltog også amtmanden og en mængde gejstlige med biskoppen i spidsen i festlighederne. Omkring 600 mennesker fik plads i kirken, mens en del måtte stå udenfor.

Arkitekten bag den nye kirke i Øster Hassing var J.E. Gnudtzmann, der leverede et stykke arbejde, der er typisk for de mange nye kirker, der blev opført i Danmark i sidste del af 1800 tallet og første del af 1900-tallet. "Maskingotikken", har man kaldt den nøgterne, til tider lidt tørre stil, inspireret af de maskinstrøgne mursten og de store rund- og spidsbuede vinduer, hvor det jo faktisk kun er de sidstnævnte der retfærdiggør betegnelsen. Og mange af disse "nye" kirker har da også med urette fået denne lidt ringeagtende betegnelse på sig.

Øster Hassing Kirke består af kor, skib og tårn, sidstnævnte med et imponerende, godt 23 meter højt pyramidespir. Hele bygningen er tidstypisk opført i røde mursten, med skifertag på samtlige bygningsdele. Tiden bagud, historien, repræsenteres på værdig vis i kirkens indre med bl.a. den gamle granitdøbefont og klokken fra den gamle kirke. At man imidlertid også var fremsynede i 1880 antydes af, at man allerede ved kirkens opførelse lod indrette plads til et orgel, skønt man ikke fra starten fik installeret et sådant. Først da man omkring år 1900 påbegyndte en fabriksmæssig produktion af mindre orgler, blev orglet efterhånden en selvfølge i enhver kirke. Indtil da måtte de fleste kirker på landet klare sig uden, men her var man i Øster Hassing på forkant med udviklingen, idet man indviede kirkens orgel allerede den 15. marts 1882.

Skønt Øster Hassing Kirke, målt med de gamle kirkers alen, kun har en kort historie bag sig, så har kirken alligevel undergået visse ændringer, og har indenfor de seneste år gennemgået en mere omfattende renovering. Men også tidligere er der sket ændringer, bl.a. i 1966, da kirken fik en ny klokke. Af andre, mere markante ændringer, bør nævnes bemalingen af kirkerummet, idet undersiden af buerne i skib og kor oprindeligt var forsynede med dekorationer, og over koret med indskriften ”Kommer til mig alle I som lide og er besværede”. Såvel disse bemalinger som vægudsmykningen i apsisbuen blev fjernede ved en større restaurering i 1936.

Et jubilæum

Den 29. august 2005 er det 125 år siden den nye kirke i Øster Hassing blev taget i brug. Det er sognets anden, måske endog tredje sognekirke. I den forbindelse har Øster Hassing Kirkes menighedsråd og Hals Museum planlagt udgivelse af en bog om Øster Hassing Kirke. I denne bog er det ikke blot hensigten at klarlægge den nye kirkes historie men også forgængerens, så langt kilderne nu rækker. Fund af hidtil ukendte kilder, materialer og dokumenter i bl.a. Nationalmuseets samlinger lader håbe, at vi med denne bog også kan få mere at vide om forgængerens historie, men naturligvis er det jubilarens, den nuværende Øster Hassing Kirkes historie, der vil stå i centrum. Bogen om Øster Hassing Kirke vil indgå i Hals Museums lille serie om Hals Kommunes kirker.

Kilder og litteratur

Lokalhistorisk Arkiv for Hals Kommune, Hals Museum.

Rytter, Kirsten. Øster Hassing Sogn. Materialesamling.

Jr. nr. 418. Kirken i Øster Hassing.

Litteratur

Horskjær, Erik (red.): De danske Kirker, Vendsyssel, bd. 9, 1967.

Jensen, Jens: Øster Hassing Kirke 1880-1980, 1980.

Nielsen, Henrik Gjøde: Blot Brudstykker - Historisk strejftog i Hals Kommune, 1994.

I Hals Museums serie om Hals Kommunes kirker er udkommet

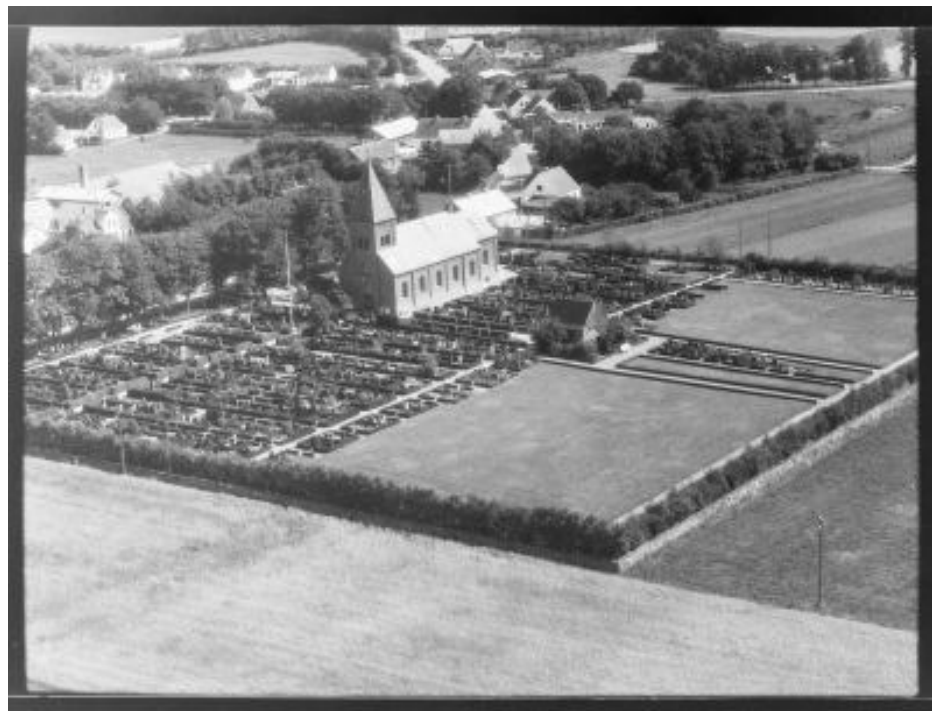
Henrik Gjøde Nielsen: Hou Kirke, 2000.

Henrik Gjøde Nielsen: Gåser Kirke, 2003.

Svend Gram Jensen: Hals Kirke, 2004.

*Øster Hassing kirke fotograferet i perioden 1900-1910.
Foto: Hals Arkiv, B8928.*

*Luftfoto af Øster Hassing Kirke 1961.
Foto: Aalborg Luftfoto; Det kongelige Bibliotek. Hals Arkiv, B14815.*

Redaktionelle kommentarer:

Siden denne artikel blev skrevet er der fremkommet flere oplysninger om den forhenværende - og uddøde - landsby, som har ligget tæt ved den gamle Øster Hassing kirke, hvoraf hovedtrækkene skal nævnes her. Den nævnte landsby har heddet Aslund, og ikke Øster Aslund. Desuden har den ligget nord for den gamle Øster Hassing kirke, og ikke vest for denne; den store låge i den gamle kirkes dige er da også placeret mod nord.

Følgende er et pluk fra undertegnedes artikel "Aslund Plantage", som kan ses i sin helhed på siden "Byer / Vester Hassing / Historier":

"Aslund er et skovnavn, med endelsen lund, der er betegnelsen for en lille skov. Omkring beskriverledet "as" påpeger navneforskere 4 mulige tolkninger: træbetegnelserne ask og asp, navneordet ås (som er en langstrakt bakke) og navneordet as (som er de hedenske guder). Hvad disse ikke nødvendigvis ved er, at der på stedet befinder sig en ås. Denne artikels forfatter, og andre lokalhistorikere, er derimod ikke i tvivl om, at navnet betyder "lunden på eller ved åsen"."

Undertegnede er overbevist om, at den ældste Aslund har ligget nord for den nuværende ejendom Øster Aslund og lidt øst for skovpartiet Gravenskær. For det første har den nuværende ejer af Øster Aslund, Hans Peter Rokkjær, fortalt mig, at han i dette område er stødt på resterne af en brolagt vej. For det andet passer denne beliggenhed med at være landbyen placeret ved "lunden [et lille skovområde] ved åsen". Efter undertegnedes formening er der tale om en jernalderlandsby. Der er således fundet rester af en jernalderlandsby øst for Vester Hassing kirke. Desuden er der gjort fund fra jernalderen på nuværende adresse Heden 5. Som alle øvrige jernalderlandsbyer er denne sikkert flyttet et par gange, men hver gang kun få hundrede meter. Den sidste Aslund, som ikke længere blev flyttet, og som uddøde eller næsten uddøde med pesten, lå formentlig på samme sted som, eller tæt ved, nuværende ejendom Øster Aslund. Dette er dog kun en antagelse, som undertegnede ikke nødvendigvis har ret i.

Klem Thomsen

Denne artikel er tidligere publiceret i Årsskrift 2004, udgivet 2005 af Museumsforeningen for Hals Kommune og Hals Museum.